

EEN NIEUW MISSIONAIR TIJDPERK

Bisschoppelijke Brieven nr. 5

1. Inleiding

In de geschiedenis van de mensheid is een nieuwe periode aangebroken. Diep ingrijpende veranderingen, die geen volk onberoerd laten, hebben daartoe geleid. Een groot aantal ontwikkelingen zijn te noemen. In verband met het onderwerp van deze brief wijzen wij vooral op de dekolonisatie, op het groeiend zelfbewustzijn van de jonge volken, op de crisis in het zendingsbesef van het Westen en op de scherpe confrontatie tussen arme en rijke landen. Voor de Kerk, die geloof~ dat zij in de wereld een blijvende zending heeft, betekent het dat zij zich in een geheel nieuwe missionaire situatie bevindt. Samen met andere Kerken in de wereld begint de christelijke gemeenschap in Nederland, rooms-katholieken en andere christenen, zich hiervan bewust te worden ¹⁾. Nieuw in deze situatie is ook dat in gebieden waar wij tot voor kort "onze missies" aanwezen, intussen jonge Kerken zijn ontstaan. Voor de zending van de Kerk in de wereld, en voor alle missionaire opgaven die daarbij aan bod komen, dragen zij voortaan samen met ons de verantwoordelijkheid.

Opnieuw een brief over verandering en ontwikkeling?

Wij stellen vast dat er in alle verandering veel is dat niet verandert, omdat het zijn diepste fundament in Christus heeft, die gisteren en heden en in eeuwigheid dezelfde is (vgl. Hebr. 13, 8). Naar Hem verwijst iedere christelijke generatie, wanneer haar gevraagd wordt zich als missionaire gemeenschap te legitimeren (Mat. 28, 18-20). Zelf verwijst Jezus naar het handelen van zijn Vader (Jo. 5, 17). Hij is er zich diep van bewust dat Hij een opdracht vervult, waarin Gods werk onder de mensen gestalte krijgt.

2. Getuigen van verlossing

Vanuit die overtuiging mag ook de christelijke gemeenschap leven en werken. Haar zendingsbewustzijn is een gelovig bewustzijn. Te midden van tegenslagen en ontgoochelingen maakt zij zich in dat geloof sterk door voortdurend terug te vallen op Jezus Christus, de Gezondene bij uitstek. In Hem worden wij gewaar dat God zich het lot van de wereld heeft aangetrokken en dat Hij mensen verlost en vrij maakt voor een nieuwe manier van leven en samenleven in zijn Geest. Daarvan getuigen, dat zichtbaar maken in de samenleving van de volken blijft de missie van de Kerk, in elke periode van de geschiedenis.

Maar voor welke concrete opgaven die zending ons plaatst, hangt af van de historische situatie waarin wij leven (A.G. 6) ²⁾. Een nieuwe missionaire situatie, die in verschillende opzichten zo volstrekt anders is dan de situatie die eeuwen lang kon voortduren, stelt ons vanzelf voor heel nieuwe taken. Die missionaire opgaven moeten duidelijk worden bepaald, ook in hun onderlinge samenhang. Nadenkend over "missie", moeten wij ons losmaken van de beelden van een voorbije tijd, omdat wij anders de eigentijdse opgaven van de Kerk maar moeilijk kunnen herleiden tot haar blijvende missie in deze wereld.

Nieuwe inzichten beginnen door te breken. Het Tweede Vatikaans Concilie en de laatste zendingsconferenties van de Wereldraad van Kerken hebben het denken over Kerk en Missie sterk in beweging gebracht. Nieuwe gedachten over missionaire 'verantwoordelijkheid' zijn ook naar voren gekomen tijdens de Tweede Internationale Missieconferentie, gehouden in Lyon in november 1972 ³⁾.

Dit jaar is men in alle kerkprovincies bezig met de bestudering van actuele missionaire vragen. Men bereidt immers de Bisschoppensynode voor, die dit najaar in Rome wordt gehouden en die gewijd zal zijn aan de evangelisatie van de hedendaagse wereld ⁴⁾.

Deze brief wil er toe bijdragen dat dit belangrijk synodethema, en alle vragen die het oproept, in brede kring besproken worden. Wij hopen dat zij in veel parochies, kringen en groepen voorwerp

van studie, bespreking en gebed zullen zijn. Dan kan ons schrijven ook bijdragen tot een goede voorbereiding en beleving van het komende Heilig Jaar. Nieuwe impulsen voor het heil van de wereld en voor de heiliging van Gods volk mogen wij immers verwachten, wanneer de christelijke geloofsgemeenschap door en in dat Heilig Jaar tot een vernieuwd zendingsbewustzijn zou kunnen komen. Een zendingsbewustzijn dat bescheidenheid kent, geen kleingelovigheid. Een zendingsbesef dat voortkomt uit het vertrouwen dat God zijn beloften aan de mensheid waar maakt en dat Hij zich daarbij wil blijven bedienen van zijn volk.

HOOFDSTUK I

Veranderingen in de wereld en in de Wereldkerk

3.

Wanneer "missie" in onze tijd een woord is geworden dat bij velen meer aarzeling dan begeestèring oproept, komt dat niet doordat er in brede kring aan getwijfeld wordt of de Kerk in de wereld nog wel een opdracht heeft. Het komt doordat wij bij het woord "missie" vooral of zelfs uitsluitend zijn gaan denken aan de geweldige activiteiten die de westerse christenheid de laatste eeuwen heeft ontwikkeld om de Kerk gevestigd te krijgen in niet-westerse continenten. En juist dit missiewerk is in deze tweede helft van de twintigste eeuw in een kritiek stadium gekomen. Een stadium waarin het zich diepgaand moet bezinnen op zijn uitgangspunten, doelstellingen en methoden, en tegelijk een stadium waarin het werk moet worden overgedragen. In deze opgaven ligt een uitdaging, waarvoor de gelovige gemeenschap niet bang hoeft te zijn. Maar voor velen is een sfeer van onduidelijkheid en onzekerheid ontstaan, waarin de vroegere geestdrift voor "de missie" ⁵⁾ niet zo gemakkelijk haar voortzetting vindt in een nieuw engagement.

Een volledige beschrijving van de recente veranderingen in Kerk en wereld, die zo'n sterke weerslag hebben op het missiewerk en op onze betrokkenheid daarbij, is in deze brief niet te geven. Wij noemen een paar hoofd momenten. In korte tijd hebben de koloniën van de westerse mogendheden bijna allemaal hun politieke zelfstandigheid verworven. (Wat wij gewend waren "de missiegebieden" te noemen moest men vooral in deze koloniale streken zoeken). Volken, staten en culturen gaan elkaar nu in geheel nieuwe verhoudingen ontmoeten. Dat is vanzelfsprekend van grote invloed op het missiewerk, voor zover het in de betreffende gebieden verricht wordt door westerse christenen en vanuit westerse kerken.

Binnen de Kerk breken de nieuwe geloofsinzichten van het Tweede Vaticaans Concilie door. Het missiewerk moet zich verantwoorden tegenover zich wijzigende opvattingen over zaken als gewetensvrijheid, de heilswaarde van de niet-christelijke godsdiensten en de onvervangbaarheid van de vormen waarin de Europese christenheid haar geloof leerde beleven en overdragen. Men verneemt in het zendingsveld een steeds dringender eis tot samenwerking met de andere Kerken, niet alleen op het terrein van sociaal en cultureel dienstbetoon, maar ook door een gemeenschappelijke belijdenis van het geloof in God en in Jezus Christus, omdat de verdeeldheid van de christenen voor velen de toegang tot het evangelie afsluit (A.G. 15).

Men krijgt vooral te verstaan dat de wijze waarop de Kerk als geheel en vanuit de oudere deelkerken aan de wereld verschijnt, van beslissende betekenis is voor haar mogelijkheden zich waar dan ook als Kerk met een missie aan te dienen.

4. Stadium van de tandem

In deze zelfde tijd wordt het missiewerk overgedragen. Als initiatief en onderneming van de Kerken van Europa en Noord-Amerika beleeft het zijn einde. De christengemeenschappen in de voormalige missiegebieden gaan zelf verantwoordelijkheid dragen voor de beleving en de voortgaande verkondiging van het evangelie. Hulp van missionerende instituten is nog onontbeerlijk, maar - aldus Dr. Nababan van de Indonesische Raad van Kerken - wij zijn nu in het stadium van de tandem gekomen. De jonge Kerken zitten voorop aan het stuur. Zij die vanuit het Westen naar ons toegekomen zijn, zitten achterop en trappen mee.

Het beeld is duidelijk: pionierswerk van hieruit ondernomen moet plaats maken voor missionaire assistentie, zoals die van overzee wordt gewenst en omschreven. Dat raakt in die gebieden heel direct de opstelling en het werk van onze missionarissen. Het raakt evenwel ook ons en onze kerkgemeenschap hier.

5. Gelijkwaardige partners

Het is nodig dat andere verhoudingen gaan ontstaan tussen de kerkprovincies in onze westerse wereld en de jonge christelijke gemeenschappen in Afrika, Azië en Oceanië, die in de loop van de laatste decennia tot zelfstandige deel kerken zijn uitgegroeid. Hetzelfde geldt voor de al eeuwen bestaande kerkgemeenschappen in Latijns-Amerika, die ook nu nog door talrijke buitenlandse missionarissen worden bijgestaan, maar die hun eigen ontwikkeling willen doormaken en daar nu sterk voor opkomen.

Binnen de Kerk van Jezus Christus zijn al deze gemeenschappen duidelijk op weg gelijkwaardige partners te worden van de Kerken uit het Westen, uit wier missiewerk ze zijn ontstaan, al hebben zij onze hulp nog nodig.

Dringend komt nu de vraag aan de orde hoe onze westerse christenheid zich moet veranderen' en wat onze oude kerkgemeenschappen moeten doen om werkelijk partner te kunnen blijven van de jonge Kerken. Wij denken daarbij vooral aan het feit dat zij vrijwel allemaal deel uitmaken van arme, veelal verdrukte volken.

Wat betekent het voor deze jonge Kerken dat zij van de ene kant, als dienaren van Christus, solidair moeten zijn met hun arme volk en dat zij van de andere kant, als leden van de wereldkerk, verbonden moeten blijven met ons, die de bevrijding van de mensheid uit armoede en onderdrukking niet hoog genoeg op onze agenda hebben staan? Dat kan een opgave zijn die letterlijk hartverscheurend voor hen wordt. Dan staat de eenheid van de Kerk op het spel en is er voor haar zending geen doorkomen meer aan. Wij moeten, samen met de jonge Kerken, nadenken over de volle omvang van die zending, over alle missionaire opgaven die er in opgesloten liggen, en over de nauwe samenhang tussen die opgaven.

HOOFDSTUK II

Betrokken bij Gods werk in de wereld

6.

Binnen de totaliteit van de opdracht die de Kerk in de wereld heeft te vervullen, neemt de opgave bij ieder volk een gemeenschap van christenen tot leven te brengen, een belangrijke plaats in. De Kerk zou haar mondiale opdracht niet kunnen volbrengen, wanneer haar aanwezigheid beperkt was gebleven tot Jerusalem, tot de landen die in de tijd van de apostelen bereikt konden worden of tot het Westen.

De functie van Gods Volk in de samenleving is vaak vergeleken met die van gist in het deeg. Gist moet niet in een deel van het deeg opgehoopt blijven. Daar is het brood dat gebakken moet worden, niet mee gediend. De gist moet verspreid raken en op alle plaatsen zijn activerende en verruimende werking kunnen uitoefenen. Zo is het ook met de Kerk. Zij werkt in de wereldwijde samenleving van de volken als gist in het deeg, totdat het brood wordt, dat wil zeggen totdat het Rijk van God in volheid onder ons is gekomen. Daarom wil de Kerk zich een plaats verwerven bij alle naties en bij hen thuis raken. Vanuit hun midden en samen met elk van hen wil zij de weg zoeken naar de eenheid met elkaar en met God.

7. *Sacrament*

Van die heilbrengende eenheid moet de Kerk een sacrament zijn. Die gedachte is door het Tweede Vaticaans Concilie weer sterk naar voren gebracht (L.G. 1 en 9). Zij houdt in dat de Kerk aan de verwerkelijking van het heil, dat de eenheid van alle mensen insluit, mag meewerken en dat zij er zelf ook een teken van moet zijn. Ook daarom streeft zij ernaar in haar concrete bestaan een gemeenschap te worden "uit alle rassen en stammen en volken en talen" (Apok. 7, 9). Op voorhand brengt zij mensen uit alle verstrooide en verdeelde geledingen van de mensenfamilie bijeen, als in een oefenschool van liefde en solidariteit. Zij oriënteert hen op Christus, die de bewerker is van de heilbrengende eenheid, waarnaar de mensen uitzien.

Wij ervaren dagelijks dat de leden van de Kerk zich door hun Heer niet radicaal laten bevrijden uit hun zelfzucht en groepsegoïsme. Daarom komt Gods Volk als teken van het komende heil maar gebrekkig over. Wijzelf en de anderen, die ertoe behoren, blijven altijd achter bij datgene waartoe wij als Christus' gemeenschap in de wereld geroepen zijn. Wij kunnen dat verdrietig, teleurgesteld en soms bitter vaststellen. Maar dat weerhoudt ons er niet van over de Kerk en haar zending te spreken zoals de bijbel dat durft doen, hoe pretentius het ook mag klinken. Wij mogen toch ook constateren dat in en door de christelijke gemeenschap voorwaarden worden geschapen waardoor momenten en vormen van echte saamhorigheid mogelijk worden. In haar mondiale spreiding vertegenwoordigt de Kerk een netwerk van relaties over de hele wereld waarlangs hartelijke aandacht en zorg voor elkaar een extra kans en extra diepte krijgen. En met wat binnen de geloofsgemeenschap aan liefde en solidariteit, en tegelijk daarmee aan hoop en vertrouwen op Gods nabijheid wordt gewonnen, is de Kerk heel de mensheid in haar zoeken naar eenheid en blijvend heil van dienst.

8. Een dieper zendingsbewustzijn

Wij stelden vast dat de initiatieven die erop gericht zijn de Kerk van Christus een bestaan te geven bij volken waar zij nog niet geworteld is, een belangrijk deel van haar zendingsopdracht uitmaken (A. G. 6). Maar het is wel de vraag of wij er goed aan hebben gedaan het woord en het begrip "missie" min of meer voor deze initiatieven te reserveren. Wij komen er in deze tijd wat mee in moeilijkheden. Aan de ene kant mogen wij dankbaar vaststellen dat de bijzondere ondernemingen die wij gewoonlijk missies noemen, over een breed terrein tot een zekere afronding komen. Overal in Afrika, Azië, Oceanië en LatijnsAmerika ontstaan jonge Kerken, die zich nu zelf aanbieden voor de dienst van het evangelie. In deze zin kan men zeggen dat missie een aflopende zaak is. Anderzijds wordt ons juist nu van alle kanten, en met name door het Tweede Vaticaans Concilie aangezegd, dat de Kerk in hart en ziel een missionaire beweging is. Zij moet dienovereenkomstig aan het werk gaan. Zij moet haar zendingsbewustzijn verdiepen en versterken en haar missionaire dienstbaarheid breder en radicaler gaan beleven.

Wanneer het woord "missie" alleen verstaan wordt als "kerkplanting onder niet-christelijke volken" is zo'n oproep moeilijk te verstaan. Moeten wij ons helemaal gaan concentreren op één van de taken waarvoor de Kerk is gesteld, en moet dat juist nu? Wanneer het woord missie alleen maar beelden voor ogen brengt van een voorbije periode in de missiegeschiedenis, zal die oproep in deze tijd helemaal niet kunnen overkomen. Het kan niet de bedoeling zijn dat het verleden herleeft, waarin missie het feitelijk alleenrecht was van de westerse christenheid en waarin een op haar tradities gemodelleerde Kerk werd geplant onder vreemde volken. Zo mag die oproep dan ook niet verstaan worden.

9. "Ik maak alles nieuw"

Wanneer ons wordt gezegd dat missie het wezen is van de Kerk, wordt ons gevraagd heel de opdracht van Gods Volk in de wereld als zending te verstaan. Dat houdt nogal wat in. Het houdt in dat wij de opdracht van de Kerk in haar totaliteit betrokken zien op het werk dat God onder de mensen verricht, en op het doel dat Hij zich daarbij gesteld heeft. Over die bedoelingen van God met de mensheid laat de bijbel ons niet in het onzekere, al kunnen wij moeite hebben met haar beelden.

God wil een alles omvattende verlossing en vernieuwing van zijn schepping⁶⁾. Hij wil dat daarin alle verhoudingen worden rechtgezet, van de mensen tot God, van de mensen tot elkaar, en van de mensen tot hun milieu. God werkt aan de vervulling daarvan. De bijbel zegt dat Hij bezig is zijn Koninkrijk te realiseren, of zijn Sjaloom te vestigen. De verlossing omvat de verzoening tussen God en mens, de gemeenschap van de mensen onderling en de zuivere verhouding tot de dingen. Zij omvat het heil nu en het heil dat de aardse werkelijkheid overstijgt en dat verder reikt dan onze geschiedenis. Zij omvat de vervuiling van Gods belofte: "Zie, Ik maak alles nieuw" (Apok. 21,5). Om deze bedoelingen te verwerkelijken, is God op unieke en beslissende wijze onze geschiedenis binnengegaan in Jezus Christus, zijn mensgeworden Zoon. Met datzelfde doel verzamelt Hij zich uit alle naties en opeenvolgende geslachten een volk dat Hem op een bijzondere manier eigen is. Hij engageert dit volk bij de verwerkelijking van zijn heilsplan. Het krijgt de opdracht met de mensheid mee te gaan en haar te laten weten en ervaren dat God de wereld liefheeft en dat Hij het behoud van iedere mens wil (vgl. Jo. 3, 16). Het mag Hem dienen bij de realisering van wat zijn profeten de mensheid mochten beloven: de komst van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde waar gerechtig-

heid woont (2 Petr. 3, 12). Zo mag de Kerk functioneren binnen de volle ruimte van Gods bezig zijn met de schepping. Zij zal niet beantwoorden aan Gods verwachtingen, wanneer zij zich terugtrekt op één bepaalde sector en daar alleen haar missie ziet. Bijvoorbeeld enkel in het stichten van plaatselijke Kerken, overal ter wereld. Of alleen in maatschappijverandering.

Wanneer ons gevraagd wordt de opdracht van de Kerk in haar totaliteit als zending te verstaan, houdt dat ook in dat wij de verschillende taken die in die opdracht besloten liggen, zien en uitvoeren in hun samenhang en in hun betrokkenheid op elkaar. Zij kunnen niet uiteen gelegd worden in taken met een missionair karakter en opgaven die niets met missie te maken hebben. Zij mogen nog minder tegen elkaar worden uitgespeeld.

10. Geen afzondering

Zo moet er aandacht zijn voor de vernieuwing van de samenleving, maar daarom ook voor de opbouw van de Kerk. De evangelische inspiratie en toerusting van waaruit het Volk van God zijn eigen bijdrage geeft aan die vernieuwing van de samenleving, ontwikkelen zich immers niet vanzelf en blijven niet zonder moeite intact. Zij vragen een intensief leven in de gelovige gemeenschap. Het is waar, wat vaak wordt opgemerkt, dat het missionair karakter van de Kerk niet in afzondering wordt beproefd en gesterkt, maar in de praktijk van de dienstverlening, onder de mensen en midden in de wereld. Maar het is even waar dat de plaatselijke Kerken aan hun missionaire condities moeten blijven schaven door Gods woord te onderzoeken en het Brood te breken in de gemeenschap van de gelovigen (Hand. 2, 42). Zo gedenken zij Jezus en blijven zij uitdrukkelijk in zijn spoor.

Er moet aandacht zijn voor de verandering van politieke en maatschappelijke structuren die de kritiek van Gods beloften en vorderingen niet kunnen doorstaan, maar daarom moet er ook aandacht zijn voor de bekering van de enkeling tot Christus, tot Hem die ons zijn liefde voor de wereld op het hart bindt. Want de mens en de samenleving vormen en misvormen elkaar over en weer.

Er moet aandacht zijn voor de verkondiging van het evangelie, maar daarom ook voor de bevordering van de oprechte menselijke solidariteit waarom het evangelie vraagt. Want de boodschap kan alleen maar overkomen, waar tekenen van echte dienstbaarheid en saamhorigheid mensen bij elkaar hebben gebracht, zoals van de andere kant verkondiging nodig is om van die menselijke solidariteit de Bezieler en de voltooiing bekend te maken.

Missie is deelnemen aan Gods bevrijdend handelen in de geschiedenis van de mensheid en in het leven van de enkeling, in de verwachting van zijn Rijk⁷⁾. Met een wisselende prioriteit sluit missie alle opgaven in die daarbij aan de orde komen. Het is duidelijk dat we het woord "missie" hier in een wijdere zin gebruiken dan we gewend zijn. Maar in die zin vooral heeft missie toekomst.

HOOFDSTUK III

Plaatselijke kerken met een missie ginds en hier

11.

De wereldkerk houdt op een Kerk te zijn die in onze landen gevestigd heet en elders haar missies heeft. Gods Volk ontwikkelt zich tot een gemeenschap van plaatselijke Kerken, die zelfstandig en gelijkwaardig naast elkaar staan en die ieder tot missie geroepen zijn. Bij de vervulling van die missie zijn zij elkaars deelgenoten. Deze ontwikkeling, die in het eerste hoofdstuk al werd aangegeven, vraagt nu verder onze aandacht.

12. Van missiegebied tot jonge Kerk

Beslissende stappen op de weg naar zelfstandigheid voor de jonge geloofsgemeenschappen in de missiegebieden zijn gezet in de jaren na de Eerste Wereldoorlog. In die jaren werd het werk van de Kerk in die gebieden nog vrijwel uitsluitend door buitenlandse missionarissen verricht. Het zendingswoord van Jezus Christus, zoals ons dat door de evangelisten is overgeleverd, had hen ertoe gebracht hun eigen kerkprovincies te verlaten om elders in de wereld "volken te gaan maken tot leerlingen van de Heer, hen te dopen in de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest en hen te leren onderhouden wat Jezus de zijnen had bevolen" ⁸⁾. Hun aantal en hun inzet waren groot en bewonderenswaardig. Zij gaven het beste van zichzelf. Hun verdiensten zijn werkelijk onschatbaar, ondanks de bedenkingen die tegen hun wijze van missioneren kunnen worden aangevoerd. Trouwens, zij zelf waren vaak de eersten die deze bezwaren aanvoelden en ter sprake brachten.

In zijn boodschap aan het eerder genoemde missiecongres in Lyon somde paus Paulus een aantal bedenkingen op die tegen het missiewerk van de voorbije periode worden ingebracht: bekeringsijver die onvoldoende eerbied toont voor de vrijheid van godsdienst; veronachtzaming van de sociale en culturele waarden van de jonge volken en geforceerde verwestelijking van het kerkelijk leven; te haastige doopraktijk naast onvoldoende vorming van de leken tot verantwoordelijke kerkleden. De paus erkent dat deze bedenkingen niet altijd zonder grond zijn, maar zegt ook dat het erg gemakkelijk en vaak onrechtvaardig is het verleden te veroordelen aan de hand van de scherpe inzichten die moderne sociologische analyses ons nu verschaffen ⁹⁾.

13. Herauten van de Vader

Wij zijn het daarmee eens en blijven, met de paus en met talloze christenen uit de jonge Kerken zelf, vervuld van respect voor de missionarissen. Zij hebben mensen uit alle volken tot geloof in Jezus Christus gebracht en door Hem tot een nieuwe, bevrijdende kennis van God, die voor mensen geen neerdrukkende en overweldigende Almacht wil zijn, maar een Vader die ruimte en overvloed van leven biedt. Tot aan de uiteinden der aarde hebben zij ervan getuigd hoe God zich met de mensen heeft verzoend en hoe Hij hun verlossing wil bewerken, in alle opzichten. Het evangelie dat de missionarissen verkondigden als Gods boodschap over ons heil, betekende tegelijkertijd een weg tot bevrijding uit de alledaagse omklemming van armoede en honger, onwetendheid en fatalisme, onrecht en onderdrukking. Door hun onderwijs en ziekenzorg droegen de missionarissen in "feite

eraan bij dat die weg ook begaan kon worden.

Degenen die in deze bijbelse boodschap geloofden en de weg van de Heer durfden volgen, werden door de missionarissen gedoopt en in nieuwe christelijke gemeenschappen bijeengebracht.

Aanvankelijk behielden de missionarissen in die gemeenschappen de leiding. Zij bleven als eersten verantwoordelijk voor de verkondiging van het evangelie en de bediening van de sacramenten. Zij namen de initiatieven die het leven van hun mensen leefbaar moesten maken. Gaandeweg lieten zij zich daarbij assisteren door priesters, religieuzen en leken uit de jonge Kerken zelf.

Na de Eerste Wereldoorlog kwam hierin een kentering. Dat ging niet zonder moeite. Vanuit een profetische visie hebben de pausen Benedictus XV en Pius XI voor de jonge Kerken een weg naar de zelfstandigheid moeten openbreken. Krachtige steun ontvingen zij daarbij van de toenmalige prefect van de Congregatie voor de verbreiding van het geloof, de Nederlandse kardinaal Willem van Rossum.

In hun missie-encyclieken ¹⁰⁾ betoogden beide pausen dat het zelfstandig worden van de jonge Kerken de eigenlijke bekroning vormde van het werk van de missionarissen. Met overtuigingskracht en volharding hebben zij ervoor gepleit dat de leiding van deze Kerken aan mensen uit de eigen gemeenschap zou worden overgedragen. Daartoe moest de opleiding van de inheemse priesters worden verbeterd. Daar ontbrak nogal wat aan, niet al/een door gebrek aan middelen, maar ook door de opvatting dat priesters uit de missiegebieden zelf nooit méér zouden kunnen zijn dan hulpkrachten van de missionarissen. Benedictus XV verwierp die opvatting met klem. "De vorming van de inlandse priesters moet niet van dien aard zijn dat zij de buitenlandse missionarissen slechts in lagere bedieningen behulpzaam kunnen zijn, maar zó dat zij ook de leiding van hun volk op zich kunnen nemen ¹¹⁾.

14. De goede weg op

Toen Pius XI in 1926 zes Chinese priesters tot bisschop wijdde, betekende dat een definitieve doorbraak in de goede richting, die Rome al drie eeuwen tevoren had aangegeven ¹²⁾, maar die daarna door gebrek aan visie en vertrouwen te weinig was gevolgd. Maar het begin was er. Dat een aantal missionarissen het initiatief en de leiding maar moeilijk uit handen hebben kunnen geven, valt te begrijpen. Ook wij laten ons de zeggenschap over projecten en programma's van de jonge Kerken, waarvoor onze hulp wordt gevraagd, maar moeilijk ontnemen. Erkend moet echter worden dat de meerderheid van de missionarissen door hun grote en zelfvergeten inzet een belangrijke rol heeft gespeeld bij het voorbereiden en verwezenlijken van de zelfstandigwording van de jonge Kerken die uit hun missiearbeid waren voortgekomen.

In heel deze ontwikkeling is het zogenaamde dekolonisatieproces natuurlijk van grote betekenis geweest. Na de Tweede Wereldoorlog hebben de meeste jonge volken zich, soms na verbitterde strijd, aan de buitenlandse overheersing weten te onttrekken en de politieke onafhankelijkheid kunnen verwerven, waarop zij recht hadden. In de vrijgeworden landen groeien het zelfbewustzijn en het besef van eigen waarde en eigen kunnen. Het is vanzelfsprekend van grote invloed op de ontwikkelingen die zich in de Kerken in die landen voordoen. Hun groei naar zelfstandigheid is er soms op revolutionaire wijze door versneld.

15. Zusterkerken

Het wordt tijd dat wij terdege rekening gaan houden met de gerechtvaardigde verlangens van de kerken in Afrika, Azië, Oceanië en Latijns-Amerika. Zij willen de band met onze oudere kerkprovincies niet verbreken. Dat zou niet evangelisch, niet katholiek en ook niet verstandig zijn.

Zij willen dat de verhouding dochterkerk-moederkerk wordt vervangen door een relatie waarbij wij elkaar als zusterkerken ontmoeten en elkaar als gelijkberechtigde deelgenoten in de zending van de wereldkerk collegiaal terzijde staan. "De jonge volken verlangen dat hun identiteit en hun autonomie worden geëerbiedigd, ook door de oudere kerkprovincies waarvan zij nog voortdurend hulp moeten verwachten", verklaarde aartsbisschop Gantin uit Dahomey op het missiecongres in Lyon ¹³). "U kunt uw hulpverlening niet meer beschouwen als een bijdrage aan uw projecten of aan uw apostolische werkers. U stelt nu personeel en middelen ter beschikking van onze plaatselijke Kerken in het werelddeel waar wij wonen".

Hoe dringend men ons vanuit de Kerken overzee vraagt ernst te maken met deze nieuwe missionaire situatie, blijkt uit opmerkingen als die van de methodistische bisschop F. Pagura uit Costa Rica, die zich over de hoofden van de missionarissen heen ook tot ons richtte, toen hij zei: "Als u niet in staat bent degenen die u als verlorenen kwam evangeliseren, lief te hebben en te respecteren als gelijken, missionaris, ga dan naar huis. Als u zich niet kunt verheugen over het binnentreden van jonge volken en Kerken in een nieuwe periode van volwassenheid, onafhankelijkheid en verantwoordelijkheid - ook wanneer zij daarbij fouten maken zoals u en uw landgenoten in het verleden hebben gemaakt -, dan is het tijd om heen te gaan" ¹⁴). Zo'n uitspraak kan hard aankomen, maar wij mogen er niet aan voorbij gaan.

Duizenden missionarissen zijn gebleven. Zij verkeren in een andere positie dan voorheen en proberen van hieruit voort te gaan hun diensten aan te bieden. In de plaatselijke Kerken zijn zij nu van leiders medewerkers geworden. Wij zullen hen bijzonder in deze moeilijke overgangstijd blijven steunen, zoals wij dat in de afgelopen periode hebben gedaan. Maar wij mogen niet vergeten dat de verhoudingen gewijzigd zijn.

16. Missie herontdekt als opgave in onze eigen landen

Wanneer wij over missie spreken, mag het niet meer uitsluitend gaan over het werk dat de Kerken in de zogenaamde missielanden ondernemen. Christenen in Europa en Noord-Amerika hebben ook en vooral een zending onder hun eigen volken.

Kort en eenvoudig is dat in ons land onder woorden gebracht door aartsbisschop Markus Mihayo uit Tanzania, die, uitgenodigd om te spreken over "missie", eerst wilde spreken over de missie die wijzelf in Nederland hebben te volbrengen. "Wij weten dat u daarbij andere maar niet geringere moeilijkheden ondervindt dan wij in Afrika. Uw omgeving schijnt door allerlei ontwikkelingen, die samenhangen met de welvaarts-groei, minder toegankelijk te worden voor de uitnodiging van Christus: komt allen tot mij, ik ben Uw Heiland. Daarom bidden wij in Afrika voor u en voor de Kerk in Europa dat God haar volgens zijn belofte ook in deze tijd zal bijstaan bij het vervullen van haar missionaire opdracht" ¹⁵).

In de periode die voor ons ligt, zullen de Kerken in alle zes continenten hun missie ter plaatse volledig ernstig moeten nemen. Toen het Tweede Vaticaans Concilie de plaatselijke Kerken vroeg zich bewust te zijn van hun missionaire verantwoordelijkheid voor alle mensen in het eigen gebied (A. G. 20), maakte het voor geen enkele deel kerk een uitzondering. Van elke Kerk werd gevraagd de universele Kerk en haar mondiale zending ter plaatse zo volmaakt mogelijk tegenwoordig te stellen. Van elke plaatselijke Kerk werd daarbij verwacht dat zij zich erfgename zou tonen van de missionaire bewogenheid van de eerste christenen, "voor wie het onmogelijk was niet te spreken over hetgeen zij gehoord en gezien hadden" (Hand. 4, 20) 16).

Willen wij ons leerlingen van Jezus noemen, dan moeten wij bedenken dat deze missionaire opdracht ook nog voor onze generatie geldt. Die opdracht moet de Nederlandse christenheid allereerst in eigen land waarmaken. Wanneer wij haar niet ernstig nemen, ontstaat de vreemde

situatie dat wij jonge Kerken helpen bij de vervulling van een missie die wij zelf, in eigen omgeving, maar ten dele behartigen. Missie is ondenkbaar zonder "de bediening van het Woord, waardoor het evangelie allen bereikt" (A. G. 20).

Wij moeten in de eigen samenleving de naam bekend blijven maken van Hem die, naar wij vast geloven, telkens weer genoemd moet worden, als de vragen naar het echte menselijke welzijn aan de orde komen. Of degenen die niet in Christus geloven dat kunnen aanvaarden en of zij Hem kunnen aanvaarden, hangt in hoge mate af van ons levensgetuigenis. "Het getuigenis van ons leven moet voor de anderen een teken zijn dat hun Christus toont" (A. G. 20). De oproep tot bekering, die de Kerk tot de wereld om haar heen durft richten, moet zij tegelijk en eerst ook tot zichzelf blijven richten.

Evangelisatie-naar-binnen is voorwaarde voor een geloofwaardige evangelisatie-naar-buiten. Daarom kan missie niet worden losgedacht en losgemaakt van de pastorale zorg voor de gelovige gemeenschap, want daarin voltrekt zich die evangelisatie-naar-binnen. Zij is erop gericht het leven van de geloofsgemeenschap te maken tot een aansprekend getuigenis van de verlossende en vernieuwende, de helpende en blijmakende kracht van het evangelie.

17. Met welk gezicht?

Hoe verschijnt de Kerk van Nederland aan degenen die met ons in dit land wonen en niet tot de Kerk behoren? Dat is de vraag die onmiddellijk opkomt, als wij spreken over missie in onze eigen omgeving. Die vraag moet ook in wijder verband worden gesteld. Met zo veel middelen van verkeer en communicatie tussen de landen en continenten komt onze geloofsgemeenschap binnen het gezichtsveld van alle volken. Welk beeld vangen zij op van ons en van andere "gevestigde" Kerken in het Westen? Dit beeld is zeker van invloed op hun ontvankelijkheid voor het evangelie, dat hun door de plaatselijke Kerk in hun midden wordt aangereikt. Wij dragen werkelijk een ondeelbare verantwoordelijkheid, voor de wereld en voor de Kerk, voor de wereld dichtbij en veraf, voor de Kerk hier en ginds.

HOOFDSTUK IV

Onderlinge assistentie

18. In Christus verbonden

Dat de plaatselijke Kerken in de komende missionaire periode nauw met elkaar verbonden moeten blijven, laat zich gemakkelijk verstaan als een eis van de tijd. Maar het diepste motief om elkaar niet los te laten, ontlenen zij niet aan de wisselende omstandigheden waaronder geleefd en gewerkt moet worden, of aan problemen die zich vandaag voordoen en morgen kunnen zijn opgelost. Dat diepste motief vinden zij in een blijvend gegeven: de godsgave van hun onderlinge verbondenheid in Christus.

Wat wij hiermee bedoelen, heeft de apostel Paulus in zijn brieven uitgedrukt in een beeld: wij zijn ledematen van één lichaam, waarvan Christus het hoofd is. Geheiligd en gerechtvaardigd door de Geest van God, schrijft Paulus, zijn de christenen door de doop één geworden met Christus Jezus (1 Kor. 6, 11 ; Rom. 6, 3). Dat scheidt ook nieuwe verhoudingen tussen de christenen onderling. Wij allen, joden en Grieken, slaven en vrijen, zijn in de kracht van een en dezelfde Geest door de doop één lichaam geworden.

Ondanks de veelheid en verscheidenheid van de ledematen vormt het menselijk lichaam één geheel. En de afzonderlijke ledematen, die ieder in het lichaam hun plaats en hun functie kregen aangewezen, moeten eendrachtig voor elkaar zorgen. Verdeeldheid kan er onder hen eigenlijk niet zijn (cfr. 1 Kor. 12, 12-26).

Zo liggen ook de verhoudingen in de gemeenschap van de christenen. Zij vormen in Christus één lichaam en als ledematen daarvan zijn zij, ieder voor zich, aangewezen op elkaar (Rom. 12, 4-5). Lichaam van Christus zijn zij, omdat hun onderlinge verbondenheid ontstaat en groeit vanuit de eenheid met Hem.

19. Uitwisseling van talenten

Zo roept Paulus de christenen op in hun gemeenten een diep gemotiveerde saamhorigheid aan de dag te leggen en elkaar echt van dienst te zijn met elke gave of ervaring die God ieder afzonderlijk toedeelt. In diezelfde motivatie ligt voor christenen ook de oproep besloten zich als gemeente van Jezus Christus sterk betrokken te voelen bij de plaatselijke Kerken, die elders uit de verkondiging van het evangelie zijn voortgekomen.

Wat van de individuele gelovigen mag worden gevraagd ten aanzien van hun leven in de gemeente, mag op dezelfde grond worden verwacht van de afzonderlijke Kerken binnen de grote godsgemeente van de wereldkerk. Die grond is Christus, onze eenheid met Hem, onze onderlinge verbondenheid in zijn lichaam, de Kerk. Hij is immers ook het hoofd van de universele Kerk (cfr. Kol. 1, 18). Jezus Christus, die plaatselijk zijn gemeente leidt en tot eenheid brengt, is ook de sluitsteen die het hele bouwwerk van de Kerk in zijn voegen houdt (Ef. 2, 21). In de manier waarop wij, persoonlijk en als plaatselijke Kerken, met elkaar omgaan en samenwerken, moeten wij daarvan getuigen. Het hoeft geen betoog dat de christenen, wanneer zij worden opgeroepen hun onderlinge verbondenheid in Christus te beleven en te versterken, daarmee niet worden uitgenodigd zich binnen de totale menselijke samenleving af te zonderen. Integendeel. Wanneer christenen en Kerken elkaar niet mogen loslaten om Christus' wil, dan is het omwille van de wereld,

die in zijn Geest moet worden bevrijd en herschapen. Door een onderlinge uitwisseling van gaven en ervaringen zullen de plaatselijke Kerken de mensheid beter kunnen dienen. Door met elkaar verbonden te blijven, zullen zij de volken - in alle onvolkomenheid - het ideaal voorleven van een gemeenschap waarin mensen elkaar als leden van één lichaam toegewijd zijn en bijstaan. Wanneer wij in de huidige overgangsfase tot andere relaties proberen te komen met Kerken in Azië, Afrika, Oceanië en Latijns-Amerika, zal de verbondenheid in Christus ook aan die betrekkingen ten grondslag liggen. Zij is het sterke argument waarom degenen die in Christus geloven, voor elkaar verantwoordelijk moeten zijn.

20. Verantwoordelijk voor elkaar

Wie de Heer van harte toebehoort, is bezorgd voor heel het lichaam waarvan Hij het hoofd is, en voor alle leden waaruit het is gevormd.

Het mag niemand onverschillig laten, wanneer dat lichaam ergens wegkwijft of niet goed kan functioneren.

Het Nieuwe Testament vertelt ons dat dit vanaf het eerste begin door de christenen is verstaan en beleefd.

In de gemeente van Jerusalem was men sterk met elkaar verbonden. "Allen die het geloof hadden aangenomen, waren nauw aaneengesloten en bezaten alles gemeenschappelijk" (Hand. 2, 44). Zij waren eensgezind (Hand. 5, 12), één van hart en één van ziel (Hand. 4, 32). Het evangelie van Jezus bond hen samen en zette hen aan hun geestelijk en stoffelijk bezit met elkaar te delen. Datzelfde evangelie weet ook de afzonderlijke gemeenten tot een grote saamhorigheid en tot onderlinge hulp te inspireren. Wanneer de christenen van Jerusalem van hun broeder in Korinthe een treffend bewijs van hulpvaardigheid hebben gekregen, schrijft Paulus aan deze laatsten: "Zij (de christenen van Jerusalem) zullen God verheerlijken om uw gehoorzaamheid aan het evangelie dat gij belijdt, en om uw gulle gemeenschap met hen en alle anderen" (2 Kor. 9, 13). Omdat ze uit hetzelfde evangelie leefden en in Christus met elkaar verbonden waren, steunden de Kerken van Galatië (1 Kor. 16, 1) en Macedonië (2 Kor. 8, 1) ieder naar draagkracht de broeders in Judea (Hand. 11, 29-30) en de armen onder de heiligen in Jerusalem (Gal. 2, 10).

Het tweede Vaticaans Concilie ging in de lijn van deze bijbelse traditie voort, toen het vaststelde dat de bisschoppen broederlijke hulp moesten verstrekken aan de andere Kerken naar het gebruik van de oude Kerk (L.G. 23). Daarin manifesteert zich de gemeenschap en de samenwerking der Kerken, die zo noodzakelijk zijn, ook nu, om de verkondiging van het evangelie te kunnen voortzetten (A. G. 38).

21. Mensen en middelen

Tot het verlenen van die broederlijke hulp behoort nog altijd het beschikbaar stellen van mensen en middelen. Duidelijk vragen de meeste jonge Kerken nog om missionarissen, assistenten uit andere Kerken voor posten en opdrachten waarvoor men in eigen kring nog niet voldoende bekwame krachten heeft kunnen vinden of opleiden¹⁷⁾. Heel duidelijk blijft ook de vraag naar financiële hulp; de jonge Kerken zullen daarom blijven vragen, zolang hun eigen gelovigen niet bij machte zijn het werk van hun plaatselijke geloofsgemeenschap volledig te bekostigen.

Ogenschijnlijk gaat het daarbij om dezelfde hulp die ook vijftig en honderd jaar geleden werd gegeven. Maar vraag en aanbod spelen zich nu af in een gemeenschap van plaatselijke Kerken, waarin ieder de eigen verantwoordelijkheid zo volledig mogelijk wil laten gelden. Het mag niet langer zo zijn dat de jonge Kerken hun zeilen zonder meer naar de wind van onze hulpverlening moeten zetten. Van de andere kant hoeven de oudere kerkprovincies deze jonge christelijke

gemeenschappen niet kritiekloos te bevestigen in hun wijze van Kerkzijn en in al hun missionaire activiteiten.

Wij moeten met elkaar in gesprek blijven over de wegen die ieder te gaan heeft als plaatselijke gemeente van Jezus Christus in de eigen situatie. We moeten met elkaar blijven zoeken naar de weg die we samen hebben te gaan. Laten wij elkaar daarover maar vragen stellen vanuit het ene evangelie waaraan wij onze missie ontleen. Laten wij elkaar als delen van de universele Kerk maar te denken geven over ons verstaan van Gods bedoelingen met zijn volk. Ook wie de ander te denken geeft, geeft. Het is een eerste en allerbelangrijkste vorm van wederzijdse assistentie, waarin ook de jongste en armste Kerk haar aandeel kan nemen.

22. *Leren van de jonge Kerken*

De eigen religieuze ervaringen en de pastorale initiatieven van de jonge Kerken houden voor ons vragen en suggesties in. Zij kunnen ons een weg wijzen bij het zoeken naar echte godsdienstigheid en naar nieuwe vormen van Kerk-zijn. In sommige gebieden gaat de geloofsgemeenschap als geheel zich ongewoon sterk verantwoordelijk tonen voor het functioneren van de Kerk. Het perspectief van een priesterarme Kerk, dat ook het vooruitzicht van de westerse Kerk lijkt, wekt overzee misschien meer engagement en creativiteit dan bij ons. Wat zijn daarvan de oorzaken? Experimenten en ervaringen van de jonge christengemeenschappen kunnen ons zeker van nut zijn, maar zij komen nog te weinig onder onze aandacht. Wij moeten wegen gaan zoeken om er meer en beter kennis van te kunnen nemen.

Duidelijker vernemen wij de bedenkingen die de jonge christengemeenschappen uiten over de hulp die zij van de Kerken van het Westen ontvangen. Het lijkt een zakelijk en zelfs onvriendelijk aanknopingspunt, maar wanneer wij die bedenkingen ernstig nemen, kan er tussen de christenen van de verschillende continenten een dialoog tot stand komen, die ons tot een nieuw verstaan brengt van missie, Kerk en evangelie.

HOOFDSTUK V

Missie: getuigenis maar ook dienst

23.

"Wij beleven het ontwaken van de massa's en het einde van het berustend fatalisme. Wij beleven het einde van de passieve aanvaarding van armoede, onwetendheid en ziekte, van onrecht, uitbuiting en wanbeheer, van omkoopbaarheid van degenen die voor het openbaar beleid verantwoordelijk zijn. In deze massa's zien wij de verwachting van een beter en volwaardiger leven voor henzelf en hun kinderen: hun verlangen naar vrijheid en waardigheid, naar erkenning en aanvaarding, naar een menswaardig leven"¹⁸⁾. Wat de bisschoppen van Azië in deze regels signaleren, doet zich niet alleen in hun werelddeel voor. In alle continenten komen bewegingen op gang die tot diepgaande veranderingen in de samenleving zullen leiden.

De Kerken staan daar niet buiten. Zij kunnen dat niet en zij mogen dat niet. De christelijke gemeenschappen kunnen zich niet onttrekken aan de collectieve schuld van hun samenleving aan de armoede en de uitzichtloosheid van zo'n groot deel van de mensheid en zij beginnen dat te erkennen ¹⁹⁾. Zij weten zich ook opgeroepen "de processen van verandering die de samenleving eist, mee te helpen voltrekken, omdat de vernieuwing van de mens en zijn wereld, in de verwachting van de omvorming van alle dingen in Christus, tot de heilsopgave van de Kerk behoort" ²⁰⁾. "Waar volken een uitputtende strijd voeren voor meer voedsel, kleding, behuizing, voor een goede opvoeding en voor een rechtvaardiger verdeling van de rijkdommen in de wereld, moet de Kerk met hen verbonden zijn" ²¹⁾.

Vanuit deze overtuiging hebben de Kerken in de ontwikkelingslanden hun bijdragen aan de maatschappelijke en economische vooruitgang van de bevolking steeds meer uitgebreid. Op de terreinen van onderwijs en gezondheidszorg, van landbouw en nijverheid, van voorlichting en communicatie hebben zij ontelbare projecten mogelijk gemaakt. Zij zijn daarbij krachtig geholpen door de Kerken in Europa en Amerika, die voor dit soort projecten van de Kerken overzee veel belangstelling en steun wisten te verwerven, zowel binnen als buiten de kring van hun leden ²²⁾.

24. Kritische vragen

De jonge Kerken zijn ons erkentelijk voor deze hulpverlening, maar zij beginnen ons daarover toch steeds kritischer vragen te stellen. Wordt onze bereidheid voor hun ontwikkelingsprojecten geld en zo nodig personeel beschikbaar te stellen, wel gevolgd door de bereidheid ook andere maatregelen te nemen of te bevorderen, die voor de ontplooiing van hun arme volken nodig zijn? Maatregelen die diep ingrijpen in de verhoudingen tussen de rijke en arme landen en die onze bevoorrechte posities niet onaangestast laten? Niet alleen een paar procent van onze welvaart, maar ook de bronnen daarvan zullen bereikbaar moeten worden voor volken die daar nu nog nauwelijks toegang toe hebben.

25. Ook zo vervult de Kerk haar zending

De komst en de verwerkelijking van Gods Rijk hebben te maken met heel de mens en met alle mensen. Geen enkel aspect van ons menselijk bestaan blijft ongenoemd en ongemoeid, wanneer de zending van Jezus wordt ontvouwd en wanneer de Kerk haar missie volledig behartigt. En daarom: een Kerk die zich uitput in haar zorg voor blinden, zieken en gehandicapten, zoals op zoveel plaatsen in Afrika en Azië, handelt vanuit haar zending. Een Kerk die de racistische politiek van de regering aanklaagt, zoals de Kerk van Rhodesië ²³⁾, en eist dat het recht op vrijheid voor iedere mens wordt erkend en wettelijk vastgelegd, kiest in navolging van Jezus voor de rechtelozen. Een Kerk die het "institutioneel geweld" aanwijst, waardoor in de eigen maatschappij de boeren en de mijnwerkers, de sinaasappelplukkers en de kastanjeverkopers, de arbeiders op de suikerplantages en de bewoners van de sloppen rond de steden in mensonwaardige omstandigheden worden vastgehouden, en die dan oproept dat geweld te bestrijden, zoals de Kerk van Bolivia deed ²⁴⁾ of de bisschoppenconferentie van N.O.Brazilië ²⁵⁾, stelt de samenleving onder de kritiek van het evangelie en onder het oordeel van Christus. Wat doet zo'n Kerk anders dan haar missie vervullen?

Wat doet zij anders dan de zonde aanwijzen en bestrijden, daar waar deze zich doet gelden? De macht van het kwaad zet zich immers niet alleen vast in het hart van de afzonderlijke mensen, maar ook in de verhoudingen die het samenleven van de volken bepalen. Beide, zowel de enkeling als de samenleving, moeten aan Gods bedoelingen tegemoet komen. Dat vraagt moedig getuigenis en

baanbrekend werk, waarbij christenen voorop zouden moeten gaan, als zij hun evangelische missie verstaan. Plaatselijke Kerken mogen elkaar daarop wijzen. Jonge Kerken herinneren ons terecht aan onze verantwoordelijkheid. Want de samenhang van de problemen en taken waarvoor wij staan, en het geloof in de universaliteit van het evangelie en van de Kerk maken ons voortdurend deelgenoot in elkaars opdracht.

Jonge Kerken die voor de vooruitgang van de naties waartoe zij behoren en waarmee zij solidair willen zijn, nieuwe mogelijkheden zoeken, kunnen niet volstaan met ons voor hun ontwikkelingsprojecten geld te vragen. Zij moeten voor dat werk ook uitzicht vragen. Daarom willen zij dat de Kerken van Europa en Amerika in eigen omgeving zullen pleiten voor die veranderingen in de relaties tussen de volken die noodzakelijk zijn om dat uitzicht ook werkelijk te krijgen. Steeds talrijker worden de stemmen uit Latijns-Amerika, Afrika en Azië die ons vragen onze plicht tot missionaire assistentie ook zo te verstaan dat wij bij onszelf en in ons eigen werelddeel willen nagaan waar de oorzaken van mondiaal onrecht en van beklonken liefdeloosheid liggen²⁶⁾. Een even wijd vertakt als hecht netwerk van onrechtvaardige structuren moet worden ontrafeld en opgeruimd en christenen in de arme landen wijzen ons steeds duidelijker op onze bijzondere verantwoordelijkheid daarvoor.

Wij hebben aan deze vragen uitvoeriger aandacht besteed in onze Vastenbrief 1973. Wanneer wij ze hier opnieuw aanraken, is het om te bevestigen dat de Kerk vanuit haar missionaire opdracht, en niet los of terzijde daarvan, met deze problemen bezig is. In de zending van de Kerk moeten de woorden van Jesaja werkelijkheid worden, zoals die ook in Jezus in vervulling zijn gegaan: "De Geest des Heren heeft mij gezonden om aan armen de Blijde Boodschap te brengen, aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken en aan blinden dat zij zullen zien; om verdrukten te laten gaan in vrijheid" (Lk. 4, 18).

HOOFDSTUK VI

Missie: dienst maar ook getuigenis

26.

Christelijke gemeenschappen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika kunnen met ons feitelijk hulpaanbod van de laatste tijd juist als Kerk niet voldoende uit de voeten. Zij laten ons dat weten en hebben er vragen over ²⁷⁾. Door welke visies op Kerk en evangelisatie, missie en ontwikkeling worden wij hier in het Westen geleid, wanneer wij criteria en prioriteiten voor onze hulpprogramma's opstellen? In hoeverre is de visie van de jonge Kerken zelf voor ons een uitgangspunt? Het zijn opnieuw vragen die te denken geven. Zij kunnen ons tot correcties in onze hulpprogramma's brengen. Maar daaraan voorafgaand kunnen zij ons een beter zicht laten krijgen op de missionaire opdracht van de Kerk, zoals die in de ontwikkelingslanden - en bij ons - op voortzetting wacht.

Jonge Kerken en hun leiders hebben er moeite mee dat de aandacht van christenen en Kerken in het Westen nogal eens voorbij schijnt te gaan aan zeer wezenlijke opgaven waarvoor de Kerk zich gesteld weet, ook in een arm land. Zij kunnen daar moeilijk begrip voor opbrengen. Voor de verkondiging van het evangelie zoeken zij nieuwe wegen en vormen, maar dat deze missionaire taak nu en in de komende periode voortgang moet vinden, is voor hen aan geen twijfel onderhevig. Evenmin kan de opbouw van de eigen kerkgemeenschap van hun agenda worden afgevoerd. Hoe er ook gezocht moet worden naar nieuwe vormen voor de geloofsbeleving en naar werkmethodes en organisatiepatronen die beter aansluiten bij de aard van het volk en de cultuur van het land, de toerusting van Christus' gemeente blijft voor hen een opgave van het eerste plan, juist ook vanuit missionair oogpunt.

Het werk in de samenleving moet in een hoopvol, evangelisch perspectief gezien worden, opdat men kan doorgaan waar anderen door de vele problemen en teleurstellingen mismoedig worden en ophouden. Het moet kunnen vertrekken vanuit een sterke, christelijke inspiratie. Die moet opgedaan worden in samenkomsten van een levende christengemeenschap. Vinden christenen in het Westen dat het hier om minder noodzakelijke opgaven gaat, wanneer zij binnen hun totale hulpverlening aan de Kerken overzee naar verhouding te weinig middelen beschikbaar stellen voor pastorale projecten? ²⁸⁾

27. Ontwikkeling moet integraal zijn

Wanneer wij antwoorden dat de verklaring hiervoor gezocht moet worden in onze toegenomen belangstelling voor het ontwikkelingsvraagstuk, zal men ons vragen of wij dit probleem dan wel diepgaand genoeg hebben geanalyseerd. Het kent niet alleen agrarische, medisch-technische, economische en soortgelijke aspecten. Het ontwikkelingsproces is een allesomvattende stroom van vernieuwingen en veranderingen. Het raakt alle aspecten van het leven van een volk. De mens moet daarin centraal blijven staan. Hij moet dat proces kunnen dragen en verwerken. Daarbij is hij niet alleen afhankelijk van de wetenschap dat al dat nieuwe en ongehoorde mogelijk is, maar ook van het geloof dat het goed is. Hij moet, vanuit zijn kijk op het leven en de zin ervan, met al die veranderingen raad weten. Wanneer een mens het ontwikkelingsproces alleen maar ondergaat, is er alle kans dat hij erdoor ontworteld en ontredderd raakt. Van werkelijke menselijke vooruitgang is dan geen sprake. Wanneer de economische, politieke, culturele en godsdienstige instellingen van

een samenleving innig met elkaar verweven zijn - en in de ontwikkelingslanden is dat doorgaans sterk het geval -, kan ontwikkeling van de ene zonder vernieuwing van de andere alleen maar een fatale uitwerking hebben.²⁹⁾

28. Een nieuw houvast

Men mag van de Kerken in de ontwikkelingslanden verwachten dat zij juist hiervoor aandacht en zorg hebben. Bij hun begeleiding van mensen-in-verandering moet de vernieuwing van godsdienstige opvattingen en tradities hun bijzonder ter harte gaan. Volken die in de stroomversnelling van hun ontwikkeling merken dat zij hun traditionele levensbeschouwing moeten herzien, omdat oude antwoorden onvoldoende houvast bieden, moeten een christelijke gemeenschap aantreffen, die hun daarbij van dienst kan zijn. In de waarden en normen van het evangelie zullen zij nieuwe vastigheid kunnen vinden. En wellicht mogen zij zo Jezus ontdekken, die voor allen de Weg, de Waarheid en het Leven is. In eerbied voor de eigen religiositeit en cultuur van de ander zal de evangelisatie de vorm van de dialoog aannemen, maar de naam en de boodschap van de Heer kunnen daarbij niet verzwegen worden.³⁰⁾

In een samenleving die haar toekomst onzeker en bedreigd ziet, zal de christelijke gemeenschap getuigenis moeten afleggen van de hoop die in haar leeft, om zo in haar omgeving het gelovig vertrouwen in de toekomst van de wereld te versterken. De Kerk doet dat, ook in de arme landen, door in haar zendingswerk centraal te stellen de boodschap van het Rijk van gerechtigheid, liefde en vrede, dat God in ons midden verwerkelijkt.³¹⁾ De belofte van komend heil en de oproep tot een nieuw leven dat op dit heil is gericht, mogen niemand onthouden worden. Dat geloven christenen, mensen als de apostel Paulus (Wee mij, als ik het evangelie niet verkondig; 1 Kor. 9, 16), maar ook gelovigen in deze tijd in elk van de zes continenten.

29. Hulp bij complete taak

De Kerken in de ontwikkelingslanden kunnen het leven van de mensen voor wie zij zich inzetten, niet uiteenleggen naar een sociaal-economische en een ethisch-religieuze kant. Daarom kunnen zij hun werk ook niet opsplitsen in strikt maatschappelijke en zuiver religieuze activiteiten. Voor de meeste werkzaamheden hebben zij onze steun nog nodig. Dan krijgen zij echter te stellen met de vreemde scheidingslijn die westerse instanties en geloofsgenoten hebben getrokken tussen "ontwikkelingswerk" en "missie". Daar hebben zij moeite mee. "Waarom bent u (in het Westen) niet bereid uit te gaan van een integrale visie op de mens, zoals die leeft in de Kerken die u om hulp vragen?"³²⁾ "Waarom helpt u ons niet onze missionaire opdracht in alle opzichten waar te maken?"³³⁾ Het zijn vragen die woordvoerders van de jonge Kerken ons voorleggen en die om ernstige bezinning vragen. Wanneer de jonge Kerken van ons steun verwachten om juist als Kerk te kunnen leven en werken, zouden wij die steun ruimschoots moeten geven. Zij hebben ruimten nodig om zich te bezinnen op het heil dat ons in de Schriften is aangekondigd. Zij moeten samen kunnen komen om te bidden en de liturgie te vieren, om Jezus Christus te gedenken in wie de verwachting van de volken haar grond kreeg en een begin van onvermoede vervulling. Zij moeten samen kunnen onderzoeken hoe ze daarvan op een verstaanbare manier zullen getuigen en hoe ze het de anderen en zichzelf als een bevrijdende werkelijkheid kunnen laten beleven. Onder haar leden moet de inspiratie levend blijven die hen ertoe brengt de samenleving de diensten te bewijzen die deze van haar verwacht, in scholen, ziekenhuizen en andere centra van ontwikkeling en verzorging. Zij hebben bekwame mensen nodig om hun bij dat alles leiding te geven en te helpen, mannen en vrouwen met een beproefd geloof, een profetische visie en een gevormd talent om leiding te

geven. Zij moeten deze leken en priesters kunnen laten studeren. Voor veel taken en functies moeten zij assistenten uit het buitenland kunnen blijven aantrekken, priesters, leken en religieuzen. Wij mogen zeggen dat de Nederlandse kerkprovincie gevraagde steun in het verleden niet karig heeft gegeven.³⁴⁾ Zij zal dat, naar wij hopen, ook in de komende periode niet doen, al zal onze personele assistentie zeker afnemen. Waar de vraag naar buitenlandse missionarissen en assistenten mindert, lijkt dat geen groot probleem. Vanuit veel gebieden blijft men echter dringend om hen vragen. Wij hopen dat zij er ook in de komende periode zullen zijn, jonge mensen die de Kerken overzee bij hun evangelische arbeid willen helpen, ook als priester, wanneer dat gevraagd wordt. Samen met de oudere missionarissen zullen zij ervoor moeten zorgen dat het werk wordt voortgezet, totdat de Jonge Kerken deze dienstverlening niet meer nodig hebben.

HOOFDSTUK VII

Een opdracht voor elke kerkprovincie

30.

Het Tweede Vaticaans Concilie heeft alle leden en geledingen van de Kerk uitgenodigd zich levendig bewust te zijn van hun verantwoordelijkheid voor de wereld, een echt katholieke geest bij zichzelf aan te kweken en hun krachten in te zetten voor de evangelisatie van de volken (A. G. 56).. Overeenkomstig de wens van het Concilie en de richtlijnen van paus Paulus VI ³⁵⁾ hebben wij in 1967 een nationale missieraad in het leven geroepen, die tot taak heeft onze kerkprovincie zo goed mogelijk op deze uitnodiging te laten antwoorden. ^{35a)} Samen met groepen en organisaties die daarover helderheid zoeken of kunnen geven, bestudeert de Nederlandse Missieraad de vragen die daarbij naar voren komen. De raad heeft daarbij dezelfde overtuiging die ook op het Pastoraal Concilie te Noordwijkerhout al werd uitgesproken: "Wanneer we onze zendingsopdracht in bijbels licht bezien, worden we verlost van een aantal pseudo-dilemma's waarmee we opgescheept zitten. namelijk die tussen individuele bekering en maatschappelijke vrede, tussen verkondiging en kerstening, tussen getuigenis en dienstbetoon, tussen zorg voor micro- en voor macro-structuren. Het gaat erom op alle gebied en over heel de aarde de mensheid te vernieuwen en toe te rusten voor haar bestemming" ³⁶⁾.

Samenbrengen van wat in het denken over Kerk en missie uit elkaar is geraakt, betekent voor de Missieraad ook het scheppen van een ontmoetingspunt voor de organisaties die zich in onze kerkprovincie vanuit het evangelie bezighouden met de problemen van "de arme landen" en de daar werkzame Kerken. Een aantal van deze organisaties zijn door toedoen van de raad tot goede samenwerking gekomen, zowel op het terrein van de missionaire mentaliteitsvorming als van de hulpverlening.

31. Pauselijke Missiewerken

Waren onze Vastenbrieven 1973 en 1974 aanleiding u te wijzen op de Bisschoppelijke Vastenactie, die jaarlijks in de veertigdagentijd aandacht vraagt voor de ontwikkelingssamenwerking, juist ook in haar relatie tot de Kerken, aan het slot van deze brief willen wij u bijzonder op de Pauselijke Missiewerken wijzen.

Hoewel zij al ruim 150 jaar bestaan, geloven wij dat zij in de komende missionaire periode nog zullen toenemen in actualiteit en belangrijkheid. Zij zijn trouw gebleven aan de opzet van Pauline Jaricot, die in 1822 het oudste van deze missiewerken oprichtte ³⁷⁾ met de bedoeling geestelijke en materiële hulp te bieden aan alle missiewerk, ongeacht waar of door wie het wordt verricht. Dat stelt deze missiewerken in staat zich in elke periode te richten op diegenen die voor het missiewerk feitelijk verantwoordelijk zijn. In deze tijd concentreren zij zich op de jonge Kerken, die deze verantwoordelijkheid meer en meer zelf gaan dragen.

In een tijd waarin de Kerk behoefte had aan meer centrale leiding voor het werk in de missiegebieden, werden de organisaties die uit het initiatief van Pauline Jaricot waren voortgekomen, omgevormd tot de officiële missiewerken van de Heilige Stoel (1922). Na het Tweede Vaticaans Concilie, dat de missionaire verantwoordelijkheid van heel de Kerk en van alle plaatselijke Kerken zo sterk heeft benadrukt (L. G. 23; A. G. 36), ontwikkelden de Pauselijke

Missiewerken zich tot een werkverband en een apparaat van de gezamenlijke kerkprovincies en de daarin aanwezige lokale Kerken.

Vertegenwoordigers van ruim zeventig oudere en jongere, vermogende en behoeftige, gevende en ontvangende Kerken bepalen samen het beleid en overleggen in halfjaarlijkse samenkomsten welke hulp geboden kan worden. Zodoende weerspiegelt dit beleid niet de opvatting van Nederland of van enig ander land maar van alle deelnemende Kerken gezamenlijk. De stem van de jonge Kerken wordt daarin aandachtig beluisterd en is vaak van doorslaggevende betekenis. Door deze ontwikkelingen lijken de Pauselijke Missiewerken voorbestemd ook in de komende missionaire periode belangrijke diensten te verlenen aan de opbouw van de plaatselijke Kerken, als evenzoveel kernen van geloof en dienstbetoon in een samenleving die daarvan heil mag verwachten ³⁸⁾.

32. Hoe voortbestaan?

De jonge Kerken zelf hebben de programma's van de Pauselijke Missiewerken de laatste tijd toegespitst op het probleem van hun voortbestaan als geloofsgemeenschap. Ook hun toekomst hangt af van de vraag of zij over mensen zullen beschikken die tict geloof in de gemeente levend en inspirerend kunnen houden, door een verkondiging die aanspreekt, door een katechese die werkelijk verduidelijkt, en door een liturgie die gevierd kan worden als een bezielend en bezielend gebeuren. Men ziet uit naar priesters uit het eigen milieu, die daarbij leiding kunnen geven, maar men is niet bij machte hun opleiding te bekostigen en hun levensonderhoud volledig te garanderen. Evenmin kan men de buitenlandse missionarissen onderhouden, hun overtocht en hun verzekeringen betalen. In de Kerken, waarover wij spreken is men ertoe overgegaan steeds meer leken in te schakelen bij het pastorale, sociale en missionaire werk. Maar ook de vorming en salariëring van deze mensen, die als katechisten, als leiders van de plaatselijke gemeenten of als initiatiefnemers van bepaalde ontwikkelingsprojecten onmisbaar worden, zijn een last die de jonge Kerken nog te zwaar op de schouders drukt. Rond deze problemen, hun verlichting en hun oplossing, bewegen zich de hulpprogramma's van de Pauselijke Missiewerken. Wie de Kerken in de arme landen juist als gelovige gemeenschappen aan het werk wil blijven zien, moet voor deze programma's een belangrijke plaats inruimen. Wij hebben u daartoe bij herhaling aangespoord, wanneer wij de viering van de jaarlijkse Wereldmissiedag bij u inleidden.

Wij zouden werkelijk tekort schieten, wanneer wij de Nederlandse afdeling van de Pauselijke Missiewerken alleen met de inzameling van geld hadden belast. Met name wanneer zij de Wereldmissiedag voorbereidt, zal de missionaire vorming van ouderen en jongeren ruime aandacht krijgen. Wij verwachten dat zij het als haar voornaamste taak blijft zien, samen met andere organisaties die zij in en rond de Nederlandse Missieraad ontmoet, "de katholieken van hun jeugd af met een echt universele en missionaire gezindheid te doordringen", zoals het Tweede Vaticaans Concilie dat formuleerde (A. G. 38). Het hoeft geen betoog dat wij daarbij alles op het oog hebben wat wij in deze brief ter sprake hebben gebracht.

DE BISSCHOPPEN VAN NEDERLAND

© 1974 Secretariaat van de R.K. Kerkprovincie in Nederland

NOTEN

1) Wij spreken in deze brief over de Kerk en de plaatselijke Kerken, gemeenten of christelijke gemeenschappen. Daarmee zijn vrijwel steeds de Rooms-Katholieke Kerk en haar lokale Kerken

bedoeld. De ontwikkelingen die beschreven worden, doen zich evenwel ook in de andere christelijke Kerken en in hun onderlinge betrekkingen voor (cfr. Dr. A. H. van den Heuvel: Een nieuw zendingstijdperk? Kampen 1972; Prof. Dr. J. Verkuyl: Daar en Nu. Kampen 1966). Missie- en zendingsinstanties nemen van elkaars ervaringen kennis en bestuderen samen de veranderingen die zich voordoen. Deze brief geeft daar bij herhaling blijk van.

2) Het decreet van het Tweede Vatikaans Concilie over de missie-activiteiten van de Kerk, "Ad Gentes", wordt geciteerd als A.G.; de dogmatische constitutie over de Kerk, "Lumen Gentium", als I.G.

3) Les Oeuvres Pontificales Missionnaires sous le signe de la collégialité apostolique. Actes de la Conférence Internationale Missionnaire de Lyon, 9-12 novembre 1972. Lyon 1973 (Société des publications missionnaires, 12, rue Sala, Lyon Cédex 1).

4) Rapport over "De Evangelisatie van de hedendaagse wereld", ter voorbereiding van de Bisschoppensynode 1974 toegestuurd aan alle bisschoppen in juni 1973 en gepubliceerd o.a. in de Analecta van het Aartsbisdom Utrecht, jrg. 46, no. 8, aug. 1973, pag. 418. Zie ook de nota van de Nederlandse Missieraad n.a.v. dit rapport, in Archief van de Kerken, 19 februari 1974, nummer 4, kolommen 169 t/m 180.

5) Cfr. Jan Roes: Het groote Missie-uur. Bilthoven 1974

6) Wij citeren in de navolgende alinea het rapport "Onze missie-opdracht nu", samengesteld door de studiegroep Kerk en Missie van het Pastoraal Concilie van de Nederlandse Kerkprovincie. Tweede plenaire vergadering, Missie- en Ontwikkelingswerk. Uitgave Katholiek Archief, pag. 15-49. Het rapport blijft waard in zijn geheel gelezen en bestudeerd te worden.

7) "Het is de zending van Gods Volk in de wereld teken en Instrument te zijn van Gods wil tot verzoening, herschepping en vereniging van heel de mensheid door Jezus Christus. Centraal in de zendingsoopdracht staat de verkondiging van Gods Koninkrijk, dat gekomen is en komen zal als rijk van gerechtigheid, liefde en vrede, en dat God verwerkelijken zal boven alle menselijke pogingen uit. Zo legt de Kerk getuigenis af van de hoop die in haar leeft, en versterkt daardoor het gelovig vertrouwen in de toekomst van de wereld". Pastoraal Concilie van de Nederlandse Kerkprovincie, Tweede plenaire vergadering, Missie- en Ontwikkelingswerk. Katholiek Archief, pp. 44-45.

8) Lees: Mt. 18, 16-20; Mk. 16, 15; Lk. 24, 47-48.

9) Brief van paus Paulus aan Alexandre Kardinaal Renard, in: Actes de la Conférence Internationale Missionnaire. Lyon 1972, pag. 9.

10) Benedictus XV: "Maximum Illud", 1919; Pius XI: "Rerum Ecclesiae", 1926.

11) Uit "Maximum Illud", aansporing aan de missie-oversten.

12) Cfr. de memoranda van Francesco Ingoli (eerste secretaris van de Congregatie voor de verbreiding van het geloof, 1622-1649), o.a. besproken in "Missiegeschiedenis", door Dr. Alph. Mulders. Bussum 1957, p. 272 e.v. "Een sterke nadruk legt de Propaganda op de vorming van een inheemse clerus. Zij beschouwt deze niet alleen als een welkome hulp bij het missiewerk, maar als een waarborg voor het gunstige eindresultaat; zolang dit niet verkregen is, moeten daarop alle zorgen gericht zijn" (p. 277).

13) Actes de la Conférence Internationale Missionnaire. Lyon 1972, p. 36.

14) Ontleend aan een rapport dat is uitgebracht over een beraad van de Asian Methodist Advisory Committee samen met het Z.g. Life Message Unity Committee of the East Asian Christian Conference. Kuala Lumpur 1971, p. 155.

15) Uit een preek van Mgr. Markus Mihayo, aartsbisschop van Tabora, Tanzania, gehouden in maart 1971 in een aantal parochies van het bisdom Rotterdam.

16) Die gedrevenheid om te getuigen komt, toen en nu, voort uit de ervaring dat het evangelie

werkelijk vrij maakt. Zo'n ervaring kan men niet anders dan uitdragen. De Evangelisten hebben deze innerlijke noodzaak uitdrukkelijk met Jezus zelf in verband gebracht. Tot de twaalf die Hem vergezelden, had hij gezegd: "Verkondigt op uw tochten: het koninkrijk der hemelen is nabij. Geneest zieken, wekt doden op, reinigt melaatsen en drijft de duivels uit" (Mt. 10, 7-8). Twee en zeventig andere leerlingen kregen een soortgelijke opdracht (Lk. 10, 8). Jezus stuurde iedereen die zijn leerling wilde zijn, erop uit zoals Hij zelf door de Vader was gezonden. Wie Hem wilde volgen, kreeg de opdracht mee van Hem te getuigen, op te roepen tot bekering en vergeving van zonden te verkondigen in zijn naam (Lk. 24, 47-48).

17) Bijvoorbeeld Maurice Kardinaal Otunga, aartsbisschop van Nairobi in Kenya, in: *Jeunes du Monde*, Paris 1974, no. 10, p. 2: "Bepaalde missionarissen denken dat hun werk in Afrika op een eind loopt, maar in zekere zin begint het pas. Het is waar dat de hiërarchie in de meeste landen in meerderheid uit Afrikanen bestaat en dat het aantal priesters en religieuzen steeds talrijker wordt, maar er zullen nog lange tijd missionarissen nodig zijn. Afgezien van de behoefte die wij aan hen hebben voor het gewone pastoraat en de catechese, hebben wij hen bijzonder nodig voor speciale taken: in de universiteiten en de seminaries, bij de communicatiemedia en op allerlei terreinen van het ontwikkelingswerk".

18) Bijeenkomst van Aziatische bisschoppen te Manilla, 23-29 november 1970, in: *Archief van de Kerken*, 23 april 1971, nummer 17, kolom 385.

19) De bisschoppen van Bolivia in een verklaring aan hun volk, in: *Archief van de Kerken*, 16-23 mei 1972, nummer 20-21, kolom 492.

20) Uit dezelfde verklaring van de bisschoppen aan het volk van Bolivia (zie noot 19). 21) Toespraak van paus Paulus VI tot vertegenwoordigers van de niet-christelijke godsdiensten tijdens zijn reis naar Bombay, 1-5 december 1964, in: *Ecclesia Docens*. Hilversum 1966..

22) In een aantal kerkprovincies namen de bisschoppen het initiatief tot bijzondere acties in de vastentijd, waardoor grote sommen voor het ontwikkelingswerk van de jonge Kerken konden worden bijeengebracht. In Nederland verzamelde de Bisschoppelijke Vastenactie in 1973 f 7,2 miljoen. Daarnaast kon door de katholieke bemiddelingscentrale Cebemo te Den Haag ook hulp van de Nederlandse regering worden aangetrokken voor ontwikkelingsprojecten van de kerken overzee. In 1972 nam de regering deel in de financiering van 60 projecten voor een totaal bedrag van ruim 16 miljoen gulden (Cebemo, jaarverslag over 1972. Den Haag 1973).

23) Verklaring van de rooms-katholieke bisschoppenconferentie van Rhodesië over ras en moraal, in: *Archief van de Kerken*, 8/15 januari 1971, nummer 2-3, kolom 57.

24) Zie noot 19.

25) "Ik heb de noodkreten van mijn volk gehoord" (Ex. 3, 7), document van de bisschoppen en kloosteroversten van het Noord-Oosten (Brazilië), in: *Archief van de Kerken*, 13 november 1973, nummer 23, kolom 1035-1056.

26) Zie:

a. aartsbisschop Mihayo van Tabora (Tanzania): "Op elkaar aangewezen", toespraak tijdens rondreis door het bisdom Rotterdam in 1971, in: *Missie-aktie* 26 (sept. 1971), pp. 151-153;

b. open brief van Raul Kardinaal Silva Henriquez van Santiago de Chile aan de christenen van Nederland naar aanleiding van Unctad 111, in: *Archief van de Kerken*, 2 mei 1972, nummer 18, kolommen 401-407;

c. Noordafrikaanse bisschoppen: "De houding van de christenen die in dienst staan van de ontwikkelingssamenwerking", art. 22, in: *Archief van de Kerken*, 4 september 1973, nummer 18, kolom 838.

27) De meeste opmerkingen en klachten hierover komen ter sprake in persoonlijke contacten met

verantwoordelijken uit de jonge Kerken. Drs. J. v. Lin besprak deze bedenkingen in De Bazuin, 54, (14 oktober 1973) nr. 52: "Kerkelijke hulpverlening uit evenwicht".

28) On the Interrelation between Proclamation of the Gospel and Human Development", rapport van de Evangelical Church Mekane Yesus in Ethiopië aan de Lutherse Wereldfederatie, januari 1971, te vinden in Lutheran World 20 (1973), pp. 187-192. 29) Cfr. een artikel van de theoloog Harvey Cox in De Tijd van 21 september 1968. 30) Cfr. Dr. A. Camps: "Christelijke gemeenschappen in Azië en ontwikkeling", in: Wereld in verandering, uitgave PMW Nederland. Den Haag 1973.

31) Pastoraal Concilie van de Nederlandse Kerkprovincie. Tweede plenaire vergadering, Missie- en Ontwikkelingswerk. Katholiek Archief, pp. 44-45.

32) Uit het rapport genoemd in noot 28.

33) Verklaring van P. Dery, bisschop van Wa, Ghana, geciteerd door Drs. J. v. Lin in "Kerkelijke hulpverlening uit evenwicht", De Bazuin, 54 (14 oktober 1973) nr. 52. 34) Wij kiezen twee van de meest markante gegevens:

a. In 1972 waren 7608 Nederlandse missionarissen werkzaam in 88 landen, verdeeld over alle continenten. 3720 priesters, 2510 zusters, 1166 broeders en 212 leken. In dat jaar deed 1 op de 700 Nederlandse katholieken dus als missionaris dienst in een van de jonge Kerken. Samen vertegenwoordigden zij ongeveer 1/10 van alle buitenlandse missionarissen die in de jonge Kerken werkzaam zijn.

b. In 1972 hadden de gezamenlijke jonge Kerken 8459 studenten in opleiding voor het priesterschap. (Hierbij zijn de kandidaat-priesters van orden en congregaties niet meegerekend). Van deze 8459 groot-seminaristen ontvingen 1167 ofwel 14% een studiebeurs uit Nederland. Zij kregen deze beurs van particulieren, groepen, parochies en scholen, met wie zij vaak een hartelijk briefcontact onderhielden en door wie zij ook met de steun van hun voorbeden en attenties werden begeleid. In 1972 ontvingen 662 afgestudeerde theologanten de priesterwijding. Daarvan hadden 145 ofwel 22% gedurende hun opleiding belangstelling en steun ondervonden van de kerkprovincie. Het aantal Afrikaanse en Aziatische priesterstudenten dat katholiek Nederland de laatste vijftig jaar op deze manier mocht helpen priester te worden, bedraagt nu 4835. Van hen zijn 59 inmiddels tot het bisschopsambt geroepen.

35) Paus Paulus: motu proprio "Ecclesiae Sanctae" van 6 augustus 1966, art. 11.

35^a De Nederlandse MissieRaad is in 2009 opgeheven

36) Pastoraal Concilie van de Nederlandse Kerkprovincie. Tweede plenaire vergadering, Missie- en ontwikkelingswerk. Katholiek Archief, p. 21.

37) Pauline Jaricot stichtte in 1822 in Lyon het Werk voor de Geloofsverbreding. Ook het Pauselijk Missiewerk van de Kinderen, in 1843 door bisschop De Forbin Janson opgericht, en het Pauselijk Missiewerk voor eigen Priesters, dat in 1889 ontstond op initiatief van moeder en dochter Bigard, wilden overal helpen waar dat nodig was. In Nederland zijn deze drie internationale of pauselijke missiewerken de laatste jaren samengegroeid tot één organisatie met een drievoudig programma.

38) Cfr. Wat is en wat doet PMW Nederland? Solidariteit tussen kerkprovincies in de praktijk. Uitgave PMW Nederland, Den Haag.